

University of Groningen

"Je zet gezamenlijk de teller weer even op nul": Nederlandse moslims op bedevaart naar Mekka

Buitelaar, Maria

Published in:
Volzin : Magazine voor religie en samenleving

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2016

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Buitelaar, M. (2016). "Je zet gezamenlijk de teller weer even op nul": Nederlandse moslims op bedevaart naar Mekka. *Volzin : Magazine voor religie en samenleving*, 15(9), 20-23.

Copyright

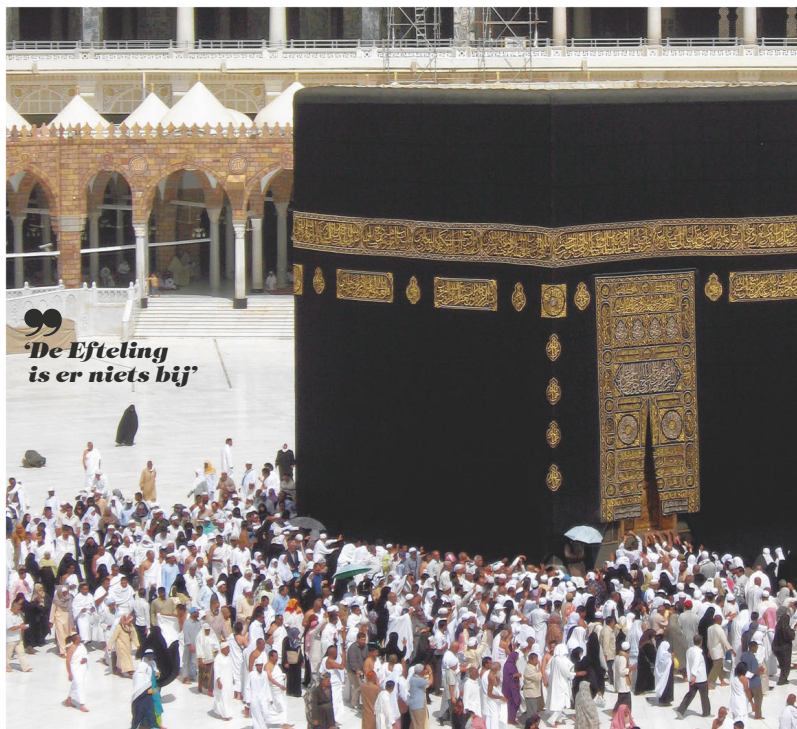
Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

”
**‘De Efteling
is er niets bij’**

Nederlandse moslims op bedevaart naar Mekka

‘JE ZET GEZAMENLIJK DE TELLER

Moslims trekken rond de Ka'ba in Mekka.

Komende week vrijdag, 9 september, begint wederom de hadj, de jaarlijkse bedevaart van moslims naar Mekka. Islamoloog Marjo Buitelaar doet verslag van haar onderzoek naar de betekenis van de hadj voor Nederlandse moslims van Turkse en Marokkaanse komaf. In Mekka zijn ze niet langer 'Turk' of 'Marokkaan', maar spelen ze 'een thuiswedstrijd'.

Tekst: Marjo Buitelaar **Beeld:** ANP Foto (20, 22), Hollandse Hoogte (23)

De geloofsgetuigenis uitspreken, vijfmaal daags bidden, vasten tijdens de maand ramadan, schenken aan de armen en op bedevaart gaan naar Mekka vormen de 'vijf zuilen' van de islam. Van deze religieuze verplichtingen waaraan moslims dienen te voldoen, vergt de bedevaart naar Mekka, de *hadj*, de grootste lichamelijke, mentale en financiële inspanning. De verplichting om op hadj te gaan vervalt dan ook voor mensen wier gezondheid het niet toelaat te reizen alsook voor hen die het niet kunnen betalen of familieleden die hun zorg hard nodig hebben achter zouden moeten laten. Specifiek voor vrouwen geldt dat de plicht ook komt te vervallen als het hen niet lukt een volgens de voorschriften geschikt geachte mannelijke begeleider te vinden.

Echt doping

De hadj bestaat uit een reeks rituele handelingen die pilgrims in navolging van de profeet Mohammed uitvoeren. De meeste hiervan zijn verbonden met verhalen over belangrijke rolmodellen uit de islamitische geschiedschrijving. Als eerste stap voeren de pilgrims enkele kilometers buiten Mekka een rituele wassing uit en trekken ze speciale bedevaartskleding aan.

Bij voorkeur gaan ze daarna rechtstreeks naar de Grote Moskee om de Ka'ba, het kubusvormige gebouwtje te begroeten. Voor veel pilgrims is de eerste aanblik van de Ka'ba een bijzonder emotionele gebeurtenis: op de plek waar ook Abraham en Mohammed stonden, staan ze oog in oog met wat voor moslims Gods huis op aarde is. Over haar eerste confrontatie met de Ka'ba vertelt een vrouw uit ons onderzoek het volgende: "Het is een ontlanding op dat moment dat je daar bent. Hier (in Nederland, MB) bid je tot God, daar ben je voor God. (...) en vanaf dat moment komt er rust in je lichaam. (...) Op dat moment is er die ontlanding, spirituele vulling, het is echt doping. Voor mij was dat omdat ik in het aanzicht van God stond."

Het eerste ritueel in Mekka is de zogeheten *tawaf*: een zevenvoudige rondgang om de Ka'ba. Opgaan in de stroom van pilgrims staat symbool voor de eenheid van moslimgemeenschap. Een van onze gesprekspartners vertelt hoe de Ka'ba hem als het ware naar zich toetrok: "Dat gevoel dat het mij gaf toen ik eromheen ging lopen, het trok mij naar zich toe, het voelde als een magneet."

Na de *tawaf* voert men direct naast het moskeplein de *sa'y* uit, waarvoor de pilgrims enkele malen heen-en-weer lopen of rennen tussen de plekken Safa en Marwa. Dit doen ze ter nagedachtenis van Abrahams vrouw Hagar (Hajar) die volgens de overlevering door de woestijn doolde om water te zoeken voor haar dorstige baby Ismael. Uiteindelijk wees de engel Gabriël (Jibril) haar de bron Zamzam, die zich in de geografie van de bedevaart bevindt op het terrein van de Grote Moskee. Zoals rooms-katholieken aan het water in het

WEER EVEN OP NUL'

Maria-oord Lourdes een heilzame kracht toeschrijven, zo doen moslims dat aan het Zamzamwater. De meeste pelgrims nemen dan ook liters water uit de bron mee naar huis om uit te delen.

Ook het uitvoeren van de sa'y brengt de pelgrims dicht bij de figuren uit religieuze verhalen. Een vrouwelijke pelgrim: "Het is heel veel lopen, en je denkt 'hoe heeft zij (Hagar, MB) dit volgehouden?' Wij lopen in de koelte, en het is allemaal van marmer."

Generale repetitie

Na de tawaf en sa'y verlaten de pelgrims Mekka en gaan naar de vlakte van Arafat. Volgens de overlevering zou Adam en Eva elkaar daar hebben teruggevonden nadat ze verdwaald waren na hun verdrijving uit het Paradijs. Bovendien zou op Jabal al-Rahma, een rots op de Arafat-vlakte, de profeet Mohammed tijdens zijn laatste bedevaart de gelovigen hebben toesproken.

Op de vlakte brengen pelgrims de mid-dag bij voorkeur staande door in gebed en overdenken ze hun leven. Deze rite, de *wuquf*, wordt wel gezien als een soort generale repetitie voor de Dag des Oordeels, wanneer voor ieder mens de balans wordt opgemaakt van goede en slechte daden, en men naar het Paradijs dan wel het vuur wordt verwezen. De *wuquf* wordt als het belangrijkste onderdeel van de

“Op de berg Arafat neem je afscheid van je oude ik”

hadj beschouwd. De zonden van hen die het ritueel volbrengen, zouden worden vergeven. "Het mooiste moment van de hele reis", zegt een man uit ons onderzoek. "De berg Arafat, dat is het moment waarop je afscheid neemt van je oude ik, want je krijgt daar de kans om opnieuw te beginnen (...) maar je bent ook dankbaar voor alles wat jou daar gebracht heeft natuurlijk. Dat is heel bijzonder, dat moment dat je gezamenlijk weer even de teller op nul zet."

Na zonsondergang trekken de pelgrims naar het plaatsje Muzdalifa. Daar verzamelen zij steentjes waarmee ze de volgende dag in Mina pilaren bekogelen die de duivel symboliseren. Als afsluiting van het eigenlijke bedevaart ritueel offert iedere pelgrim een ram ter nagedachtenis van Abrahams bereidheid God te gehoorzamen en uit dankbaarheid voor Gods barmhartigheid, die Abraham Ismael liet vervangen door een ram. Daarna keren

de pelgrims terug naar Mekka voor een laatste rondgang om de Ka'ba. Na afloop brengen velen ook nog een bezoek aan de stad Medina om het graf van de profeet Mohammed te bezoeken.

Religieuze toerisme

"De Efteling is er niets bij", aldus een jongvolwassen Marokkaanse pelgrim over de overweldigende indruk die de hadj op hem maakte. Hoewel sommige mensen de vergelijking wellicht oneerbiedig vinden, zijn er verschillende overeenkomsten aan te wijzen tussen de bedevaart naar Mekka en een bezoek aan de Efteling. Zoals in de Efteling sprookjesfiguren tot leven komen die je nog uit je jeugd kent, zo komen in Mekka de figuren tot leven uit belangrijke religieuze verhalen terwijl je de rituelen uitvoert die naar hun verhalen verwijzen. Veel moslims hebben letterlijk het gevoel 'in de voetstappen van de profeet Mohammed' te stappen.

De vergelijking tussen Mekka en de Efteling legt een verband tussen de bedevaart en vrijetijdsovername: inderdaad heeft de hadj trekken van religieuze erfgoedtoerisme. Vooral van jonge moslims horen we regelmatig dat ze op het idee kwamen om naar Mekka te gaan toen ze vakantieplannen aan het maken waren. Vanuit Nederland gaan in verhouding veel meer moslims op bedevaart dan vanuit Turkije en Marokko. Niet alleen is het vanuit hier makkelijker om een visum te krijgen dan vanuit Marokko of Turkije, ook hebben de meeste moslims in Nederland een hogere levensstandaard. Een hadj package tour kost gemiddeld vijftienduizend euro. Dat is veel geld, maar 'voor de reis van je leven', zoals velen het in spiritueel opzicht beschouwen, zeker de moeite waard. Ook zijn in Nederland wonende moslims vertrouwd met een cultuur van reizen. Het is voor Nederlanders heel gewoon om regelmatig naar het buitenland te gaan. Vroeger waren het vooral oudere moslims die als voorbereiding op de dood en terugkeer naar hun Schepper op bedevaart gingen. Veel ouderen zien het volbrengen van de plicht als 'het inlossen van je schuld' jegens God. Vergeving vragen voor begane zonden is een ander veel gehoord motief onder ouderen. Jongeren benadrukken vaker dat ze zich spiritueel willen ontwik-

Gebed op de berg Arafat.

kelen en sterker in contact willen komen met hun eigen religieuze roots. Voor nakomelingen van migranten kan Mekka een belangrijke rol spelen in een zoektocht naar waar en bij wie zij zich thuisvoelen. In het land van herkomst word je gezien als 'de Nederlander', in Nederland als 'de Marokkaan', maar in Mekka gaat het alleen om je religieuze identiteit. De rituelen te midden van miljoenen andere moslims uitvoeren schept een gevoel van saamhorigheid, een soort 'thuiswedstrijd' zoals een jongeman het uitdrukt: "Je kunt het vergelijken met voetbal. Wanneer je een thuiswedstrijd hebt, dan is het: hoe meer mensen hoe leuker. Het is één team, zeg maar, net zoals je met zijn allen voor FC Groningen bent. Dus ik vond het echt alleen maar beter."

Hotels en winkels

De meeste pelgrims benadrukken dat je dankbaar moet zijn dat je 'geroepen bent' naar Mekka. Sommigen weigeren dan ook om over teleurstellende ervaringen te vertellen: "Als je van rozen houdt, zie je de stekels niet", zei bijvoorbeeld iemand. Anderen praten wat makkelijker over tegenvallers en vertellen over spanningen tussen pelgrims vanwege de massaliteit, over commercialisering van de hadj of over een gebrek aan authenticiteit. Een vrouw die zich een landschap van bergen en woestijn had voorgesteld, was gedesillusioneer toen ze vooral hotels zag: "Ik dacht: ben ik in New York of zo?" Ook de grote winkelcentra en souvenirjacht van sommige pelgrims oogsten kritiek: "Chinatown werkt daar erg goed en veel

vrouwen gaan er alleen maar heen om te shoppen."

Toch spreken alle pelgrims van een onvergetelijke en bijzonder betekenisvolle ervaring, en vrijwel iedereen wil graag nog eens terug. ●

Marjo Buitelaar is hoogleraar hedendaagse islam aan de Faculteit Godgeleerdheid & Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen. Zij is programmamanager van een team godsdienstantropologen van de Rijksuniversiteit Groningen dat de betekenis van de hadj voor Nederlandse moslims van Marokkanse en Turkse afkomst onderzoekt. Het onderzoek vindt plaats met subsidie van NWO (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek).